

Доверие към неправителствените организации в България 2018-2021 г.

Сравнителен анализ на данни от национално представителни изследвания на общественото мнение

д-р Петя Брайнова
Институт Отворено общество - София

Настоящата статия разглежда доверието в неправителствените организации в България на базата на данни от две национално представителни изследвания на общественото мнение, проведени сред населението на възраст над 18 г. съответно през април 2018 г. и през октомври 2021 г. по метода на интервю лице в лице по стандартизирана анкетна карта. През 2018 г. респондентите са подбрани чрез вероятностна двустепенна гнездова извадка, като при планирани 1200 интервюта са осъществени 1179. Максималната стохастична грешка е $\pm 2,8\%$. Изследването е осъществено и финансирано от Институт Отворено общество – София. През 2021 г. респондентите са подбрани чрез двустепенна стратифицирана извадка по регион и тип населено място с квота по признаците пол, възраст, образование и са осъществени 1000 интервюта. Максималната стохастична грешка е $\pm 3,1\%$. Изследването е осъществено от Алфа рисърч и финансирано от Институт Отворено общество – София.

Основни резултати:

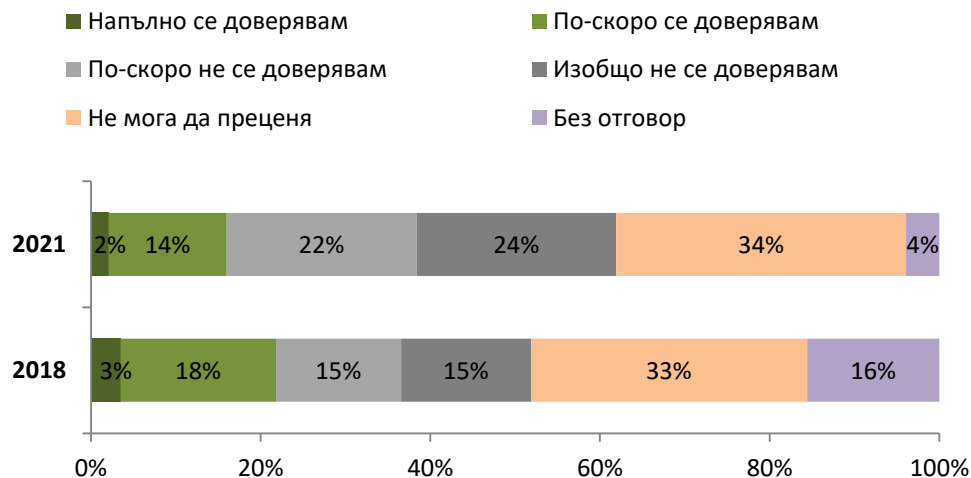
- През октомври 2021 г. един от всеки шест пълнолетни граждани в България (16%) заявява, че има доверие в неправителствените организации (НПО), за сравнение - през 2018 г. доверие към НПО е имал един от всеки пет души (22%).
- През 2021 г. почти половината от анкетираните (46%) изразяват недоверие към НПО, докато три години по-рано недоверяващите се са били около една трета (30%). Друга една трета не могат да преценят дали имат или нямат доверие в НПО, като този дял се запазва в изследвания 3-годишен период, а дялът на онези, които не дават отговор, е намалял 4 пъти за периода.

- Основните причини анкетираните да имат доверие в неправителствените организации са срещането на положителна информация за тях в медиите, наличието на преки положителни впечатления от дейността им и оценяването им като независими от държавните институции от страна на респондентите.
- Основната причина, която анкетираните изтъкват за недоверието си в неправителствените организации или за неизразяването на мнение по въпроса, е липсата на информация за дейността им.
- Най-голямо доверие в неправителствените организации имат работещите хора и тези завършили висше образование, но от 2018 до 2021 г. съответните дялове на доверяващите се са се понижали с около 10 пункта. За изследвания период доверието в НПО на младите на възраст 18-29 г. е намаляло почти наполовина – от 37% (2018) на 20% (2021). Като цяло, хората, които живеят в градовете, имат по-голямо доверие в НПО в сравнение с онези, които живеят в селата, но през 2021 г. доверието на жителите в столицата намалява почти наполовина спрямо наблюдавания дял през 2018 г. (от 20% на 12%).
- И през 2018, и през 2021 г. най-малко доверие в НПО имат анкетираните на възраст над 60 години, хората с основно или по-ниско образование и живущите в селата. През 2021 г. към тях се присъединяват и анкетираните на възраст 45-60г., хората със средно образование и жителите на гр. София.
- Анкетираните, които имат доверие в НПО, по-често от средното за страната изразяват съгласие с твърдението, че демокрацията е най-добрата форма за управление на България.

1. Доверие към неправителствените организации, разгледано в контекста на доверието към други организации и институции

Към октомври 2021 г. един от всеки шест пълнолетни граждани в България (16%) заявява, че има доверие в неправителствените организации, което е с 6 пункта по-малко от съответния дял за 2018 г. Почти половината от българите (46%) нямат доверие в НПО, като през 2018 г. недоверяващите се са били около една трета. Делът на неможещите да преценят дали имат доверие в НПО се запазва около една трета през изследвания 3-годишен период, а делът на хората, неотговорили на въпроса, се е понижил 4 пъти за периода - от 16% на 4%.

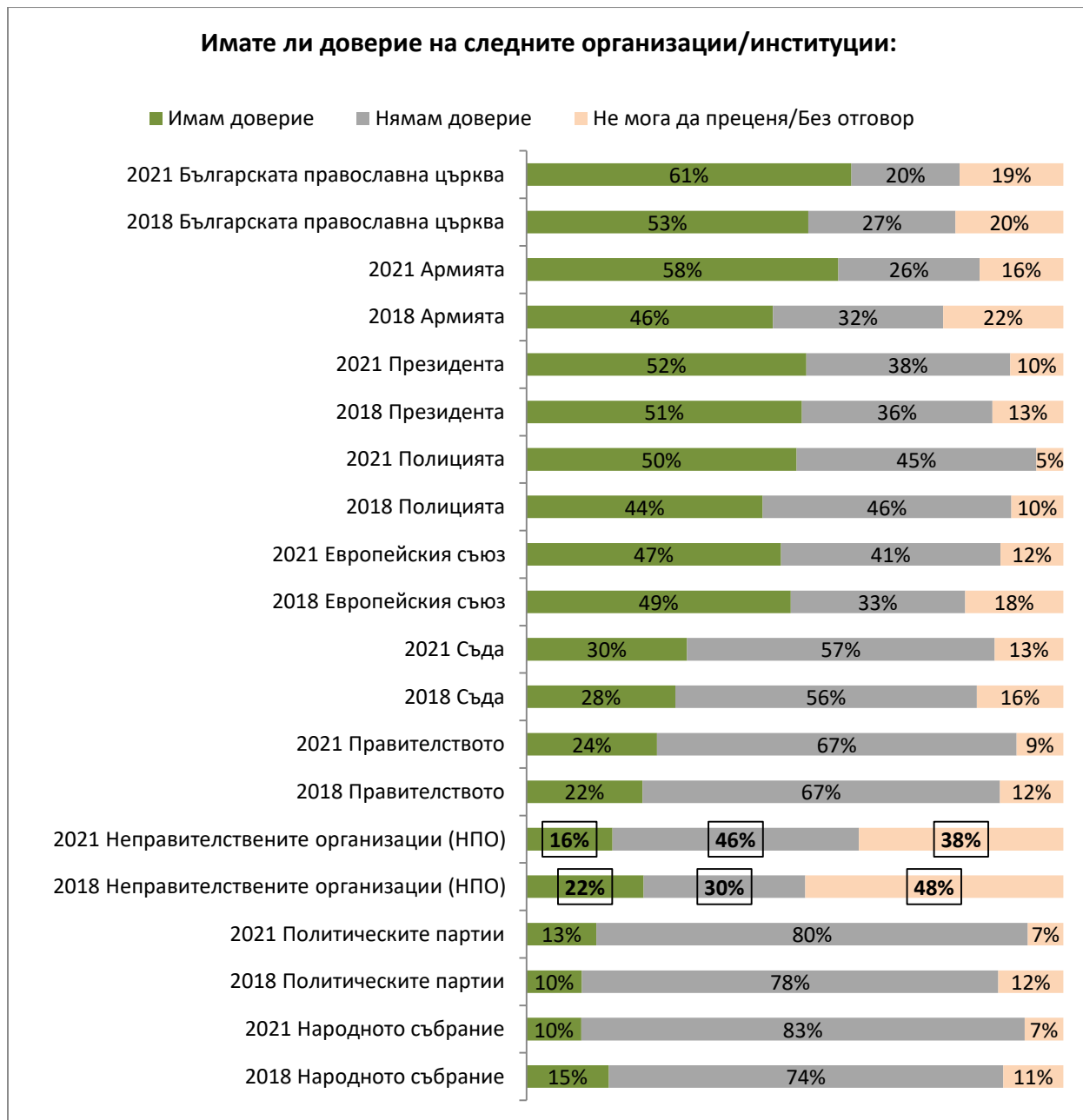
В каква степен имате доверие на неправителствените организации в България?
(общо за страната)

През 2021 г. доверието в НПО (16%¹) е намаляло спрямо 2018 (22%) и вече е сравнимо с това в политическите партии (13%). Доверието в НПО е с няколко пункта е по-голямо от доверието в народното събрание (10%) и с няколко пункта по-малко от доверието в правителството (24%). В същото време делът на хората, изразяващи доверие към НПО, е близо 2 пъти по-нисък от този на анкетираните, изразяващи доверие в съда (30%) и 3 пъти по-нисък от доверието в Европейския съюз (47%), полицията (50%) и президента (52%). От друга страна, заявеното недоверие към неправителствените организации (46%) е съизмеримо с недоверието в Европейския съюз (41%), полицията (45%) и президента (38%) и е около 2 пъти по-ниско от недоверието към политическите партии (80%) и народното събрание (83%).

В сравнителен план между 2018 и 2021 г., доверието на гражданите към почти всички институции и организации в страната леко се е повишило, с изключение на доверието в НПО (от 22% (2018) на 16% (2021)) и доверието в народното събрание (от 15% (2018) на 10% (2021)).

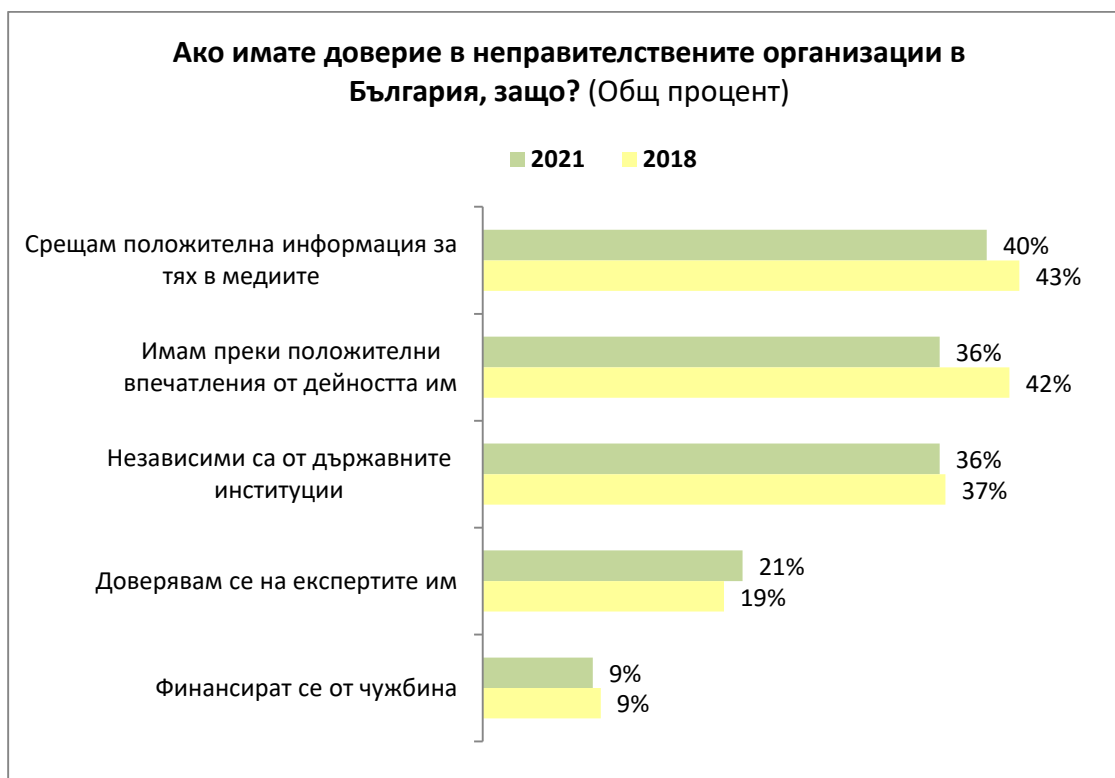
¹ Това е сумата от дяловете съответно на посочилите отговори „Напълно се доверявам“ и „По-скоро се доверявам“. На следващите графики този кумулативен дял присъства с етикет „Имам доверие“. Аналогично е обобщен и отговорът „Нямам доверие“ съответно като сума на „Изобщо не се доверявам“ и „По-скоро не се доверявам“.

Разгледано в сравнителен план с останалите организации и институции в страната, по отношение на НПО се наблюдава най-високата степен на колебание, т.е. най-голям дял анкетираните (38%) не знаят дали да се доверят или не на неправителствените организации. За сравнение, само около една десета са тези, които не знаят дали да се доверят или не („Не мога да преценя“/“Без отговор“) на политическите партии и държавните институции в страната – президент, правителство, народно събрание, съд.

2. Основни причини за доверие в неправителствените организации в България

Основните причини гражданите да имат доверие в неправителствените организации са срещането на положителна информация за тях в медиите (40% от изразилите доверие в НПО през 2021), наличието на преки положителни впечатления от дейността им (36%), както и тяхната независимост от държавните институции (36%).² Около 20% от хората заявяват, че се доверяват на експертите, работещи в неправителствените организации, докато 9% от хората се доверяват на НПО, защото смятат, че се финансират от чужбина. Между 2018 и 2021 г. дяловете на хората, посочили съответните причини за доверие, се запазват почти същите, с изключение на отговор „Имам преки положителни впечатления от дейността им“, при който се наблюдава спад от 6 пункта.

3. Основни причини за недоверие в неправителствените организации в България

Основната причина, която гражданите изтъкват за недоверието си в неправителствените организации, е липсата на информация за дейността им (51% от изразилите недоверие в

² На този въпрос е позволено да се даде повече от един отговор, затова сумата от процентите надвишава 100. Дяловете са от тези, които са посочили, че имат доверие, а не от всички анкетирани.

НПО)³. Следващите причини за недоверие са схващането, че НПО в България се финансират от чужбина (33% от изразилите недоверие), недоверието в експертите им (20%) и преките отрицателни впечатления от дейността им (20%). Следват срещането на негативна информация за неправителствените организации в медиите с (17%) и мнението, че НПО са зависими от държавните институции (15%). В сравнителен план дяловете на посочилите съответната причина за недоверие се запазват приблизително същите през изследвания период, като изключение правят дяловете на тези, които не се доверят на НПО-експертите и онези, които смятат, че НПО се финансират от чужбина, при които има покачване с по около 10 пункта през 2021 г.

4. Основни причини за липса на мнение за работата на неправителствените организации в България

Основните причини за това гражданите да не могат да преценят дали имат доверие на неправителствените организации са липсата на информация за дейността им (63% от посочилите, че не могат да преценят)⁴, липсата на интерес към дейността им (37%), както и липсата на преки впечатления от дейността им (32%). С други думи, хората не знаят

³ На този въпрос е позволено да се даде повече от един отговор, затова сумата от процентите надвишава 100. Дяловете са от тези, които са посочили, че нямат доверие, а не от всички анкетиранни.

⁴ На този въпрос е позволено да се даде повече от един отговор, затова сумата от процентите надвишава 100. Дяловете са от тези, които са посочили, че не могат да преценят, а не от всички анкетиранни.

дали да се доверят на неправителствените организации, защото нямат достатъчно информация за тяхната дейност. В допълнение, всеки шести от анкетираните изтъква като причина за колебанието си това, че не знае от кого се финансират организациите (18%) и от кого са зависими те (15%). Само 10% заявяват, че причината за невъзможността да изразят мнение по въпроса се дължи на това, че срещат противоречива информация за НПО в медиите.

В сравнителен план между 2018 и 2021 г. се наблюдава известно покачване на дяловете на анкетираните, посочили различните причини, които ги затрудняват да дадат конкретен отговор на въпроса за доверието им в НПО, като най-значителен ръст се наблюдава при онези, които споделят, че нямат преки впечатления от дейността им - от 20% (2018) на 32% (2021).

Може да се обобщи, че неправителствените организации остават сравнително непознати за големи групи от обществото, което е източник на недоверие към дейността им и/или за липса на мнение по въпроса.

5. Демография на наличието и липсата на доверие към неправителствените организации

• Разлики в доверието към неправителствените организации по образование

Към октомври 2021 г. все още най-голямо доверие в неправителствените организации имат хората завършили висше образование, въпреки, че тяхното доверие се е понижило с 13 пункта в сравнение с доверието им през 2018 г. По-точно, през 2021 доверяващите се на НПО сред хората, завършили висше образование, са около 21% и вече клонят към средната стойност за страната (16%), а 3 години по-рано съответният дял на имащите доверие висшисти е бил 34%.

С най-малко доверие неправителствените организации се ползват сред хората, завършили основно и по-ниско образование (13%), като от 2021 г. към тях се присъединяват и хората със средно образование (също 13%). При всички групи по степен на завършено образование има нарастване на дяловете на анкетираните, които изказват недоверие към НПО, като при средните съответният дял е нараснал почти 1.5 пъти, а при висшистите – почти 2 пъти. За сметка на това, дяловете на хората, които не дават отговор на въпроса, са намалели значително при всички групи от април 2018 до октомври 2021 г., когато те са пренебрежимо малки.

- Разлики в доверието към неправителствените организации по социален статус

Най-голямо доверие в неправителствените организации имат работещите хора – от тези, които работят, без значение дали са в трудоспособна възраст или са работещи пенсионери, 17% заявяват, че имат доверие в НПО. Този дял на практика съвпада със средната стойност на доверие в НПО за страната (16%) и същевременно е с около 10 пункта по малък от дела на доверието сред активно работещите през 2018 (26%).

Неправителствените организации се ползват с най-малко доверие сред безработните и неработещите пенсионери. Едва около 8% от безработните имат доверие на НПО, докато при неработещите пенсионери доверието е 13%. Сред почти всички социални групи се наблюдава значителен ръст на недоверието в НПО в периода 2018-2021 г., като съответните дялове на недоверие през 2021 се приближават до 50%. Изключение прави единствено групата на неработещите пенсионери, при които доверието (12-13%) и недоверието (31-35%) към НПО се запазват на същите нива през изследвания 3-годишен период. Единствената промяна при тях е, че през 2018 всеки пети пенсионер не е отговорил на въпроса, докато през 2021 неотговорили почти няма, за сметка на голям дял, неможещи да преценят (48%). При останалите социални групи съответните дялове „Не мога да преценя“ варират между една четвърт и една трета.

- Разлики в доверието в неправителствените организации по възрастови групи

Най-голямо доверие в неправителствените организации имат младите хора на възраст между 18 и 29 години, макар че данните показват, че за изследвания 3-годишен период доверието сред тях е намаляло почти 2 пъти - от 37% (2018) на 20% (2021). През 2021 г., за разлика от 2018 г., вече не се наблюдават значими разлики в доверието към НПО при различните възрастови групи, като съответните дялове на доверие намаляват и попадат в интервала 13-20% - стойности, близки до средната за страната (16%). В следствие на това през 2021 г. във всички възрастови групи недоверието към НПО надхвърля доверието.

Най-скептични към НПО вече са хората на възраст 45-59 г., от които мнозинството нямат доверие (54%), а делът на доверяващите се е намалял наполовина за периода 2018-2021 г. (от 25% на 13%). За сравнение, през 2018 най-скептични към НПО-сектора са били най-възрастните хора над 60 г. Три години по-късно те са вече най-колебаещата се група - делът на неможещите да преценят сред тях достига 42%, което е с близо 10 пункта над средното за страната. При останалите възрастови групи почти всеки трети дава отговор „Не мога да преценя“ на въпроса за доверието в НПО.

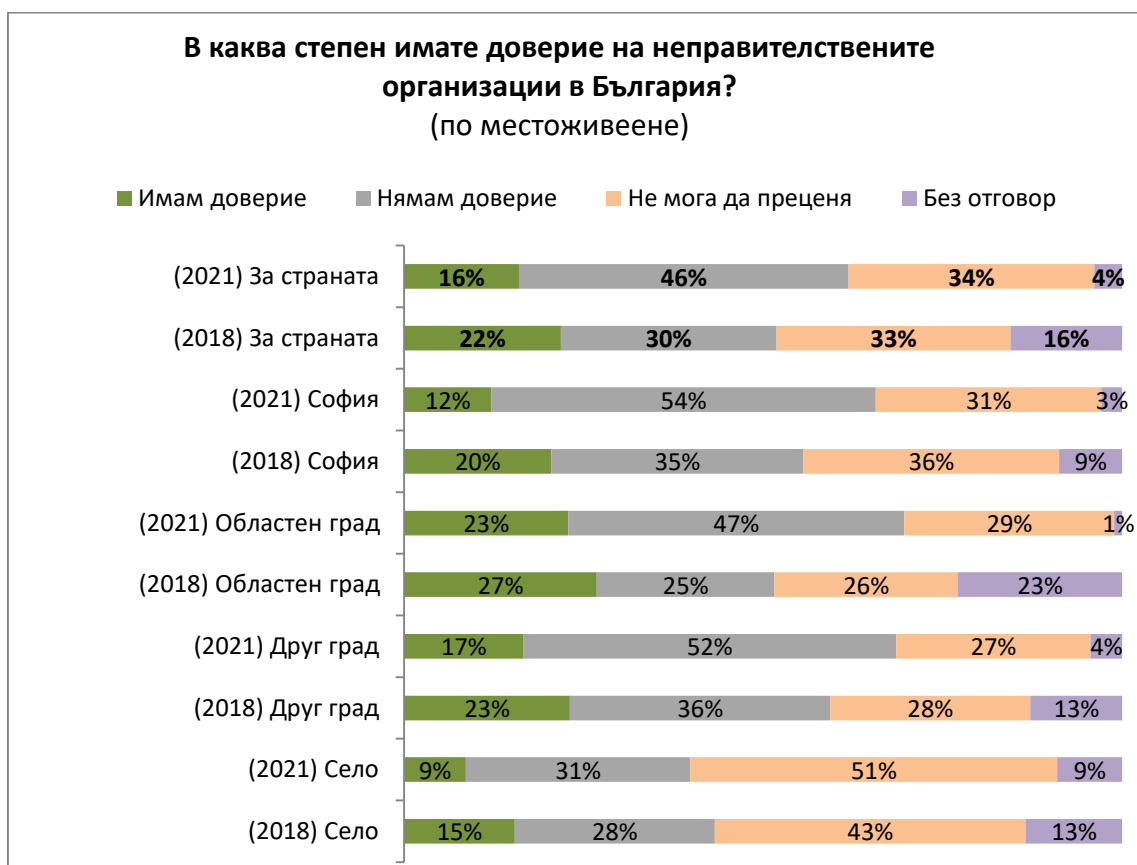

- Разлики в доверието в неправителствените организации по местоживеене

През 2021 доверието към НПО на пълнолетните граждани намалява спрямо 2018, без значение от типа на населеното място, в което живеят те. Най-голямо доверие в

неправителствените организации имат хората, живеещи в областните градове (23% от жителите на областни градове посочват, че имат доверие в НПО)⁵, а жителите на другите градове (17%) се доближават до средните стойности за страната. Сравнително голям спад се наблюдава в доверието на жителите на столицата – от 20% (2018) на 12% (2021).

Най-голям дял на недоверие е отчетен сред анкетираните от гр. София (54%), който е нараснал с почти 20 пункта от 2018 до 2021 г. Подобна тенденция на значим ръст в недоверието в рамките на изследвания 3-годишен период се наблюдава при всички жители на градове в страната, като вече всеки втори от тях заявява, че няма доверие в НПО. В селата ситуацията е различна – недоверие изпитва всеки трети (31%), доверие – едва 9%, а 60% от хората там нямат категорична позиция по този въпрос.

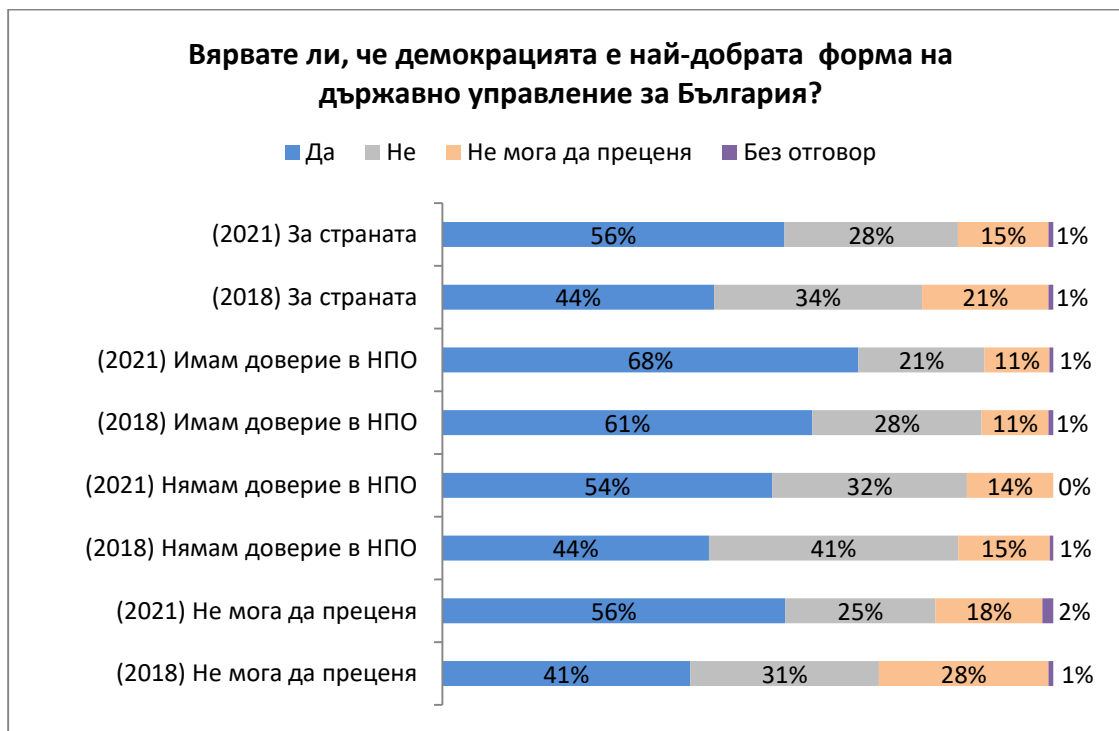

⁵ Посочените дялове са от хората в съответната група, например жителите на София, на областен град, на друг град и на село.

6. Връзка между доверието в неправителствените организации и отношението към демокрацията

Около 68% от хората, които имат доверие в неправителствените организации в България, са съгласни с твърдението, че демокрацията е най-добрата форма за управление на страната, което е с 12 пункта повече от дела на хората, които споделят същото мнение средно за страната (56%). Сред доверяващите се на НПО, 21% мислят, че демокрацията не е най-добрата форма на управление за страната. Този процент е с 7 пункта по-малък от недоверието в демокрацията, като най-добрата форма на управление, общо за страната (28%). Около 11% от хората, които се доверяват на НПО, не могат да преценят дали демокрацията е най-добрата форма на управление за България, което е с 4 пункта по-малко от средните стойности по този показател за страната (15%). С други думи, хората, които имат по-голямо доверие в НПО, по-често от останалите изразяват и съгласие с твърдението, че демокрацията е най-добрата форма за управление на страната.

Вярно е и по-общо твърдение: делът на смятащите, че демокрацията е най-добрата форма на държавно управление, нараства през последните 3-години за пълнолетните българи като цяло и надхвърля 50%, а именно от 44% (2018) на 56% (2021). В частност, делът на доверие при анкетираните, които имат доверие в НПО нараства от 61% през 2018 г до 68% през 2021 г. Същевременно съответните дялове на поддръжници на демокрацията нарастват и при останалите групи анкетирани, съответно с 10 пункта при нямащите доверие в НПО и с 15 пункта при неможещите да преценят.

При хората, които нямат доверие в неправителствените организации у нас, доверието към демокрацията се различава от това при онези, които имат доверие в НПО, но от друга страна, се доближава до стойностите общо за страната. А именно, 54% от хората, които заявяват, че не се доверяват на НПО в България, смятат, че демокрацията е най-добрата форма на управление на страната, което почти съвпада със средното за страната (56%). Всеки трети от недоверчивите към НПО (32%) са на противоположното мнение по отношение на демокрацията, което е с едва 4 процентни пункта повече от същия дял общо за страната (28%). От скептичните към неправителствените организации, 14% не могат да преценят дали демокрацията е най-добрата форма на управление, което също е много близко до средното за страната (15%). В сравнителен план, през 2021 вече мнозинството от недоверяващите се на НПО вярват, че най-доброто управление е демократичното (54%) за разлика от 2018, когато този дял е бил 44%.

От хората, които не могат да преценят дали НПО заслужават доверие, вече 56% вярват, че демокрацията е най-добрата форма на управление за България, и едва 25% подкрепят противоположното мнение. Тези дялове са доста близки до съответните средни стойности за страната - 56% и 28%. Сред групата на нямащите категорично мнение по въпроса, дали имат доверие към неправителствените организации, има 18%, които не могат да преценят и дали демокрацията е най-добрата форма на управление на държавата, което е само с 3 процентни пункта повече от средния дял на отговорилите „Не мога да преценя“ за страната. Интересен факт е, че при групата на неможещите да преценят се наблюдава най-голямата динамика в периода 2018-2021 г. в разпределението им по отношение на вярването, че демокрацията е най-доброто управление. А именно, към октомври 2021 г. вече всеки втори от нямащите конкретно мнение за НПО вярва в демокрацията, всеки четвърти – не вярва в демокрацията, а почти всеки пети – не знае дали вярва, докато през 2018 г. тези дялове са били приблизително равни. Това показва, че първо, към днешна дата, липсата на категорична позиция по отношение на НПО-сектора не е равностойна на липса на мнение по други важни за обществото социално-политически теми, каквато е темата за демокрацията. Второ, за последните 3 години вярата в демокрацията се е превърнала във вяра на мнозинството в България – за страната като цяло, за имащите доверие в НПО, за нямащите доверие в него и дори за онези, които не могат да преценят.